

Державна підтримка кластеризації готельного бізнесу в умовах післявоєнного відновлення України: економіко-правовий аспект

У сучасних умовах триваючої збройної агресії проти України та підготовки до післявоєнного відновлення особливої актуальності набуває пошук ефективних інструментів модернізації національної економіки, серед яких важливе місце посідає розвиток туристичної та готельної сфери. Ця галузь має значний мультиплікативний ефект, сприяючи створенню робочих місць, розвитку малого і середнього бізнесу, формуванню позитивного міжнародного іміджу держави та залученню інвестицій. Водночас військові дії призвели до руйнування інфраструктури, зниження туристичних потоків і втрати фінансової стійкості суб'єктів господарювання. За таких умов кластеризація готельного бізнесу виступає інструментом стратегічного управління, що дозволяє забезпечити кооперацію між підприємствами, органами державної влади, місцевого самоврядування, науковими установами та іншими стейкхолдерами. Відповідно до теорії кластерів, запропонованої М. Портером, формування таких об'єднань сприяє підвищенню продуктивності, інноваційності та конкурентоспроможності економічних систем, що є критично важливим у період структурної трансформації економіки [1].

Економічна сутність кластеризації полягає у формуванні просторово локалізованих мереж співпраці, які дозволяють оптимізувати використання ресурсів, розвивати інновації та зменшувати транзакційні витрати. Для готельного бізнесу це означає інтеграцію з туристичними операторами, транспортною інфраструктурою, закладами громадського харчування, освітніми та культурними установами. Вбачається, що у післявоєнний період така взаємодія сприятиме не лише відновленню, але й структурній модернізації галузі, переходу до більш сталих, цифровізованих і клієнтоорієнтованих моделей розвитку. Важливою є також роль кластерів у формуванні регіональних брендів та розвитку територій, що відповідає сучасним концепціям смарт-спеціалізації та територіальної резильєнтності.

Водночас кластеризація не може бути ефективною без належного державного та правового забезпечення. У країнах ЄС кластерна політика є складовою регіонального розвитку, інноваційної політики та політики конкурентоспроможності. Вона передбачає створення інституційних умов для співпраці бізнесу, науки та влади, фінансову підтримку кластерних ініціатив, стимулювання інновацій, розвиток інфраструктури та цифрових платформ. Для України в умовах євроінтеграції важливим є імплементація відповідних підходів, що знайшло відображення у стратегічних документах, зокрема у Стратегії розвитку туризму та курортів до 2026 року, яка передбачає розвиток туристичних кластерів, підвищення якості послуг та інноваційності галузі [2]. Це формує підґрунтя для переходу від фрагментарного розвитку готельного бізнесу до комплексної регіональної політики.

Особливої уваги потребує економіко-правовий механізм державної підтримки кластеризації готельного бізнесу. Він має включати поєднання

інструментів прямої та непрямой підтримки, серед яких податкові пільги, субсидії, грантові програми, інвестиційні стимули, підтримка експорту туристичних послуг, розвиток інфраструктури та забезпечення доступу до фінансових ресурсів. Значну роль відіграє розвиток публічно-приватного партнерства, яке дозволяє залучати приватні інвестиції до відновлення туристичних територій, реконструкції готельних об'єктів та створення нових кластерних структур. У цьому контексті важливими є положення законодавства України щодо державно-приватного партнерства, регіонального розвитку та інвестиційної діяльності.

В умовах післявоєнного відновлення України державна підтримка кластеризації також має бути узгоджена з міжнародними програмами допомоги та відновлення. Зокрема, результати оцінки збитків і потреб України, проведеної Світовим банком та іншими міжнародними організаціями, свідчать про необхідність комплексного підходу до відновлення економіки, який передбачає розвиток регіональної інфраструктури, підтримку малого та середнього бізнесу та створення сприятливого інвестиційного середовища [3]. Кластеризація готельного бізнесу може виступати платформою для реалізації таких заходів, забезпечуючи координацію ресурсів і підвищення ефективності державної політики.

Окремого значення набуває правовий аспект формування кластерів. В Україні досі відсутнє спеціальне законодавство, яке б комплексно регулювало діяльність кластерів, що створює інституційні бар'єри для їх розвитку. Тому актуальним є формування нормативно-правової бази, яка визначатиме правовий статус кластерів, механізми їх державної підтримки, порядок взаємодії учасників та інструменти стимулювання інновацій. У цьому контексті перспективним є використання положень Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями», який створює можливості для реалізації масштабних проєктів у туристичній та готельній сфері [4]. Гармонізація національного законодавства з *acquis communautaire* сприятиме підвищенню інституційної спроможності та інвестиційної привабливості галузі.

Важливим напрямом державної підтримки є також цифровізація та інноваційний розвиток готельного бізнесу. Впровадження цифрових платформ, систем управління туристичними потоками, онлайн-сервісів бронювання та аналітичних інструментів сприятиме підвищенню ефективності функціонування кластерів. Державна політика у цій сфері має передбачати підтримку інновацій, розвиток людського капіталу, освіти та підготовки кадрів, що відповідає сучасним підходам ЄС до формування інноваційних екосистем.

Таким чином, кластеризація готельного бізнесу є не лише економічним інструментом, але й важливим механізмом інституційного розвитку, який поєднує економічні, правові та управлінські аспекти. Її реалізація сприятиме формуванню стійких економічних систем, підвищенню якості туристичних послуг, інтеграції України у європейський економічний простір та забезпеченню довгострокового розвитку територій.

Отже, державна підтримка кластеризації готельного бізнесу в умовах післявоєнного відновлення України має стратегічне значення для модернізації національної економіки, розвитку туристичної інфраструктури та формування конкурентоспроможних регіонів. Комплексний економіко-правовий підхід

дозволяє забезпечити ефективну координацію діяльності суб'єктів господарювання, органів влади та інших учасників кластерів, що сприяє підвищенню інноваційності та інвестиційної привабливості галузі.

Вважаємо, що перспективами подальшого розвитку є формування спеціального законодавства щодо кластерів, удосконалення механізмів державної підтримки, розвиток цифрових та інноваційних рішень, а також адаптація європейських підходів до управління туристичними територіями. Наукові дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на розроблення моделей оцінки ефективності кластерів, аналіз їх впливу на регіональний розвиток та формування інституційних механізмів забезпечення їх стійкості в умовах глобальних викликів.

Список використаних джерел

1. Porter M. E. Clusters and the new economics of competition // *Harvard Business Review*. 1998. Vol. 76, No. 6. P. 77–90.
2. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p>
3. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment : August 2022 / World Bank, Government of Ukraine, European Commission. Washington, DC : World Bank, 2022.
4. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні : Закон України від 17 грудня 2020 р. № 1116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20>